

LÄHEMAD ÜRITUSED

Kolmapäeval, 1. oktoobril kell 12.00 – Eesti Sõjamuuseumis (kindral Laidoneri Muuseum) ESAS koolituspäev.

Laupäeval, 11. oktoobril kell 14.00 – Viljandis ettekandepäev „80-aastane Viljandi jookstraditsioon“ Viljandi Muusikakooli orkestrimajas Jakobsoni tn. 16.

Neljäpäeval, 16. oktoobril kell 16.00 – ESAS TO seltsiõhtu Kalevi sportlasklubis (Tallinn, Pärnu mnt. 41). **Uno Aava** juhatamisel on teemadeks „50 aastat esimese Estonia võidusõiduauto valmimisest“ ja „40 aastat Ants Seileri hukkumisest“.

Reedel, 17. oktoobril kell 12.00 – Eesti Spordimuuseumis rahvusvahelise koostöönäituse „Coubertin ja kaunid kunstid“ avamine.

Laupäeval, 25. oktoobril kell 11.00 – kiirkõndijate päev Eesti Spordimuuseumis, kus kohtuvad vestlusringis mitme põlvkonna võistluskäijad ja esitletakse teemakohast statistikakogumikku „**Hermannist Luigeni**“

Kolmapäeval, 5. novembril kell 12.00 – ESAS seltsipäev Eesti Spordimuuseumis, kuhu on oodata huvitavat esinejat.

Neljäpäeval, 20. novembril kell 16.00 – ESAS TO seltsiõhtu Kalevi sportlasklubis (Tallinn, Pärnu mnt. 41), kus on loodetavasti külaliseks olümpiavõitja **Ants Antson**, kellel 11. novembril täitub 70. aastaring.

Reedel, 28. novembril kell 11.00 – ESAS aastakoosolek ja VII konverents, mille teemaks olümpiamängud ja kõik, mis sellega seondub. Kes soovib ja saab või kes teie arvates võiks sellel teemal kaasa rääkida, palume anda

sellest juhatusele teada **enne 1. novembrit**. Lihtsalt osavõtuplaanist palume anda märku **15. novembriks**, et korraldust ja kohalesõidutoetust (ettekandjatele kompenseeritakse sõidukulud täielikult) oleks võimalik täpsemalt planeerida.

Kolmapäeval, 3. detsembril kell 12.00 – ESAS päev Eesti Spordimuuseumis, kuhu on oodata samuti huvitavat esinejat.

Reedel, 5. detsembril kell 11.00 – Eesti Spordimuuseumi XX konverents teemal „Sport ja kunst”.

NB! NB! NB! Teatajas ilmunud informatsiooni ESASi ürituste kohta palume võtta osalemise kutsena, sest postikulude kokkuhoiu vajaduse tõttu ei pruugi iga ürituse kohta eraldi kutset järgneda.

SPORDIMUUSEUM ANNAB TEADA

1. oktoobrist on **Eesti Spordimuuseumi näitused külastajatele avatud kolmapäevast pühapäevani kella 11st 18ni**. Teisipäeviti spordimuuseumit enam külastada ei saa. Lahtiolekuaegade muutus on tingitud muuseumi eelarve vähendamisest ning sellest lähtuvast kokkuhoiu vajadusest. Piletihindu spordimuuseum lähiajal tõsta ei kavatse.

Põhjust muuseumi külastamiseks aega leida on: MM-võistluste hõbe- ja kuldmedali kõrval on oktoobri kolmeks esimeseks nädalaks vaadata ka **Gerd Kanteri Pekingi olümpiamängude kuldmedal**.

KROONIKA

MAAILMA SPORDIAJALOOLASED TARTUS

Daimar Lell

3.–5. juulini toimus Tartus Dorpati konverentsikeskuses ülemaailmse spordiajaloolaste katusorganisatsiooni ISHPES aastaseminar. Taolise mastaabiga spordiajalooüritus toimus Baltimaades (ja ka kogu endise NL territooriumil) üldse esmakordselt. Erakordseks tegi sündmuse seegi, et Pekingi olümpia-aastal toimus taoline seminar Tartus, aga mitte Pekingis, milline samuti seminari korraldamisele kandideeris.

Seekordse, arvult 9. seminari teemaks oli „Inimesed spordiajaloo – spordiajalugu inimestele” ning kolme päeva jooksul võeti vaatluse alla olümpiatega seotud spordiajaloo, isiksused spordiajaloo, spordiajaloo õpetamise probleemidega jne. Ühtekokku osales seminaril ligi 100 sporditeadlast 25 riigist, kaugemad tulijad olid Jaapanist, Hiinast, Lõuna-Aafrika Vabariigist, Kanadast ning USAst. Ettekandeid peeti 60, lisaks toimus seminari raames veel

ka spordimuuseumide ümarlaud, kus võrreldi eri maade spordiajaloo talletamise kogemusi.

*Professor
Thierry Terret
korraldajate
kingitud
ISHPES lipuga
TÜ aulas*

Seminari pidulikul avamisel ülikooli aulas avaldas ISHPES president, Lyoni Ülikooli professor Thierry Terret heameelt selle üle, et maailma spordiajalooürituste korraldajate rida on igati väärika täienduse saanud. TÜ kehakultuuriteaduskonna dekaan professor Mati Pääsuke rõõmustas aga, et Tartu on jälle ühe kaaluka teadusürituse võrra rikkamaks saanud.

*Üks
sessioonidest
Dorpati
konverentsi-
keskuses.*

*Esiplaani
Aarand Roos
ja
Aime Pärnakivi*

Seminari töist poolt tasakaalustas ka mitmekesine kultuuriprogramm. Suurürituseks valmis TÜ Kunstimuuseumis spetsiaalne näitus „Spordiromantika“, millega tutvuti seminari avapäeval. Küllastati ka laulupeo-

muuseumi, imetleti võimlemisklubi „Janika“ rühmvõimlejate etteasteid TÜ spordihoones, nauditi Eestimaa heitlikku suve Raadi pargis ning loomulikult uuriti põhjalikult läbi Eesti Spordimuuseum, mis tervitas külalisi kahe äsjavalminud väljapanekuga – olümpialinna Pekingit tutvustava fotonäitusega „Üks maailm, üks unistus“ ning meie omamaise „Eestimaa kettad“ näitusega. Eestisse saabumise päeval külastati Tallinnas ka Kumu kunstimuuseumi ja Eesti Vabaõhumuuseumi.

Seminari korraldasid Eesti Spordimuuseum, Tartu Ülikooli kehakultuuriteaduskond ja Eesti Spordiajaloo Selts ning toetajateks Eesti Kultuurkapital, Tartu linn ja Eesti Olümpiakomitee.

SUVEKOOL LAGEDIL

Heldur Tuulemäe

Vaatamata vihmaähvardusele viisid Eesti spordiajaloo uurijad oma VII suvekooli 9. ja 10. augustil Peipsi ääres Lagedil läbi. Ilm osutus siiski ennustatust paremaks, mis tegi osavõtjate meeled rõõmsaks ja lubas kõik plaanitud üritused läbi viia. Ja neid oli palju.

Suvekoolist osavõtjad ühispildil

Kõigepealt kooltundidest. Põhieesmärgiks oli teadmiste omandamine olümpiaajaloost ja meie olümpialaste biograafiate koostamisest. Ettekande tegi **Erlend Teemägi**. Saime teada, et nõukogude ajal oli küllaltki raske sel teemal midagi korda saata. Eestiaegsete olümpialaste biograafiatest ei olnud huvitatud

valitsusorganid, nõukogudeaegsete olümpiasangaritega aga ei saanud autorid mitte alati raamatu suhtes kokkuleppele (Johannes Kotkas). Nüüdseks on siiski raamatuna ilmunud 13 meie olümpiavõitja elulood. Erlend Teemägi peatus ka probleemidel spordibiograafilise leksikoni järje koostamisel (kas lisada isikuandmetele ka parteilisus, sotsiaalne päritolu, dopinguprobleemid jne).

Suure töö olümpialaste ja teiste nimekate sportlaste ning sporditegelaste elulugude lindistamisel on teinud seltsi liige **Ille Palm**. Neist mõnigi (Uno Aava, Oleg Sapožnin) sobiks raamatuna avaldada, kui oleks rahalisi toetajaid.

Enn Mainla rääkis pikemalt ISHPESi 9. seminarist. Rahvusvahelise kehalise kasvatus ja spordiajaloo ühingu seminaril esitatud 60st ettekandest 4 oli meie seltsi liikmetelt. **Aarand Roos** rääkis Eesti Jesse Owensist Ruudi Toomsalust ja tema Ameerika unistusest, **Daimar Lell** käsitles nõukogude olümpiadelegatsiooni reisi Melbourne'i 1956. aastal, **Linda Martis** andis ülevaate esteetilise rühmvõimlemise arengust ja **Enn Mainla** teemaks oli spordiõpetuse esimesed sammud Eestis. Eestist tegid ettekanded veel Kalle Voolaid, Kaarel Antons, Kaie Jeaser, Aune Anton ja Anu Sillastu spordimuuseumist, Vahur Ööpik ja Indrek Schwede esindasid Tartu Ülikooli ja Joe Noormets Tallinna Ülikooli. Kolmeteistkümnes eestlasest esineja oli kaugelt Ameerikast – Alar Lipping. ISHPESi X juubeliseminar toimub järgmise aasta juulis Šotimaal.

Tundi viib läbi Oleg Sapožnin (paremal)

Suure huviga kuulati jalgrattaspordi *Grand Old Man*'i **Oleg Sapožnini** muljeid olümpiamängudelt kohtunikuna ja tööst Moskva olümpiamängude purjeregati orgkomitee Tallinna valitsuse juhatajana. Olles kohtunik neljadel olümpiamängudel ja paljudel rahvusvahelistel võistlustel oli Oleg Sapožninil rikkalikult tähelepanekuid oma eriala kohta. Talle esitati palju küsimusi, millele lektor põhjalikult vastas.

Loengutest vabal ajal elati raadio ja televisiooni kaudu kaasa XXIX olümpiamängudele Pekingis. Seejuures sporditi ka ise. Kuue võistkonnaga heideldi esikoha pärast nagu päris võistlustel. Kavas olid petank, noolevise, korvpalli vabavisked ja mälumäng. Edu saatis võistkonda ATA (Aare Oja, Tõnu Sõlg, Aarne Peterson), kes võitis mälumängu ja korvpalli vabavisked ning osutus ka üldvõitjaks. Nooleviskes oli parim võistkond HELLAD (Enn Mainla, Heldur Tuulemäe, Lembit Pettai). Petanki mängiti pimedani, võitis võistkond LAGEDI (Agnes Sirkel, Aleksander Gussev, Ilmar Voltri). Parim korvpalli vabaviskaja oli meestest Aare Oja ja nooleviskaja Rait Männik. Naistest võitis mõlemad alad Viive Reesar. Vesi Peipsi järves oli seekord väga külm, kuid enamik osalejaid proovis sellegi ära.

Kahte teguderohket suvepäeva pühapäeva õhtupoolikul kokku võttes tõdes ESASi esimees Enn Mainla, et VII suvekool on edukalt korda läinud. Temaga arvamusega ühinesid ka kõik koduteele asunud osavõtjad.

KIIEVI KOLLEEGIDEL KÜLAS

Augustis külastas Kiievi Sportliku Kuulsuse Muuseumi Aime Pärnakivi. Muuseum on asutatud 1970. aastal ja praegu asub Kiievi staadioni tribüünialuses administratiivkorpuses, kuid ekspositsioon on suletud staadioni renoveerimise tõttu 2012. aasta jalgpalli EM-võistlusteks.

Pildil koos Aime Pärnakiviga (paremal) kauaaegne Kiievi muuseumi peavarahoidja Olga Štšepennikova ja direktor Alla Khomenkova.

ASJAMEHED HIIUMAAL *Ille Palm*

Augustikuu viimasel nädalavahetusel olid ESASi juhatuse ja Tallinna osakonna juhatuse liikmed Hiiumaal Rein Järva suvekodus. Vahetati mõtteid mitmesugustel seltsielu teemadel, vaadati olümpiamängude viimaseid võistlusi ja võisteldi ise väikeses spordiprogrammis.

23. augustil kohtuti Kärkla keskkoolis Hiiumaa spordiametnike ja spordiajaloo huvilistega, et innustada neid tegelema oma saare spordiajaloo. ESASi poolt olid kohal Enn Mainla, Rein Järva, Erlend Teemägi, Juhan Maidlo, Valeri Maksimov, Viive Reesar ja Ille Palm. Hiiumaalt osalesid Marika Kiisler (Hiiumaa spordiliit), Ene Mänd (maavalitsus) ja Lembit Sauer, Arvo Rist, Jaan Otsason ning Ahto Heilo.

Nõupidamislaua ümber (vasakult) Rein Järva, Juhan Maidlo, Maarika Kiislar (taga), Ene Mänd, Lembit Sauer, Ahto Heilo, Arvo Rist, Jaan Otsason, Erlend Teemägi ja Viive Reesar

Vestluse avas **Rein Järva**, kes näitas mitmeid maakondlikke spordiajaloo kogumikke ja kutsus üles looma ESASi Hiiumaa osakonda, et oma saare spordiajalugu kokku panna. **Enn Mainla** tutvustas spordimuuseumi ja ESASi ning kutsus kõiki spordiajaloo huvilisi seltsiga ühinema. **Ene Mänd** andis väikese ülevaate, mis on Hiiumaa spordi kohta olemas ja millised on lootused materjali kokku saada. **Lembit Sauer** leidis, et oleks vaja gruppi, kes sellega üheskoos tegeleks. Temal endal on mälestusi kirja pandud ja ta kandis ka ette katkendi kirjapandust, mis tunnistati väga heaks. Samuti on ta kokku pannud Hiiumaa kergejõustiku andmed 1949–1965. **Arvo Rist** tundis ennast süüdlasena, kuna on 25 aastat olnud sporditöötaja, kuid arhiivile pole piisavalt tähelepanu jagunud. Kartis, et kõiki statistilisi andmeid enam kokku ei saa, aga isikute kaupa saaks siiski toimunust pildi. Kõneleja pidas väga olulisteks inimeste mälestusi. **Ahto Heilo** korjas kokku laskespordi protokollid, aga andis need kergeusklikult käest ja hiljem need kadusid ära. **Jaan Otsason** arvas, et palju andmeid saaks

organisatsioonide, eestkätt spordiühingute materjalidest, mis loodetavasti arhiivis on. **Enn Mainla** rääkis veel spordileksikoni uue väljaande koostamise raskustest, pani hiidlastele südamele, et kõigi seda väärivate spordiinimeste ankeedid toimkonnani jõuaksid ja soovitas mõelda ka oma, Hiiumaa leksikoni koostamisele. **Valeri Maksimov** leidis, et hiidlased on liiga tagasihoidlikud ja neid on vaja ergutada. Alustuseks võiks teha universaalse leksikoni, milles on persoonid, sündmused. Mandriinimesed võivad abistada. ESAS võiks igal aastal teha ühe koosoleku Hiiumaal. **Ene Mänd** avaldas lootust, et ESASi külaskäik ergutab neid ja sügisel saab vastava grupi moodustada. Tahe on olemas. **Rein Järva** ülesandeks jäi olla ühenduslüliks Hiiumaa ja ESASi vahel.

Rein Järva juhtimisel tehti samal päeval ka ringsõit saarel.

KÜLAS EDGARI TREIER

Ille Palm

3. septembril oli spordimuuseumis spordiajaloo seltsi päeva külaliseks olümpilase Grete Treieri treener ja abikaasa Edgari Treier. Kuulsime Grete teekonnast Pekingisse, mis algas 4 aastat tagasi, kui Ateena OM ajal sai see eesmärgiks seatud. Leiti sobiv klubi Prantsusmaal, hiljem Itaalias, kus õnnestus koguda vajalikud punktid.

Olümpial olid suured lootused jõuda kümne hulka. Kuid sõit oli passiivne, ilm külm ning tuuline. Alt mindi sellega, et stradis ei sadanud, kuid hiljem distantsil hakkas tugev sadu. Lihased kangestusid. Taktikaliselt tegi Grete kõik õigesti kuni keha sõna kuulas.

Edgari Treier vastas lahkesti kuulajate paljudele küsimustele, sealhulgas Grete jõudmisest jalgrattaspordi juurde ja mõnede selle ala üldisematele küsimustele. Ta aga ei osanud praegu vastata, kas Grete pürgib ka 2012. aasta olümpiale.

Edgari Treier

Koosoleku teises osas näitasid pilte ja rääkisid muljeid olümpialinnast Pekingist spordimuuseumi töötajad Daimar Lell ja Kalle Voolaid, kes osalesid olümpiamängude-eelsel olümpiauringute sümposiumil ja esinesid seal ka ettekandega (*Every Nation Has Her Own Olympic: The Estonian Example*).

OLÜMPIAPAICA UUDISTAMAS

Enn Mainla

Sochi valimine 2014. aasta taliolümpiamängude toimumispaigaks on tekitanud maailmas vastakaid arvamusi. Allakirjutanul oli septembri keskel võimalus kohapeal olukorraga tutvuda. Nimelt Eesti Aiake Punase Lagedal tähistas oma 120. sünnipäeva ja H. A. Tammsaare majamuuseum sai kirjaniku 130. sünniaastal 20 aastat vanaks. Ants Paju väsimatu energia toel rajatud ja nüüd ka värske remondi saanud majake, kus Tammsaare oma tervist 1911. aastal nelja kuu jooksul ravis, on kujunenud kohalike eestluse keskpunktiks.

13. septembril oli muuseumi hoovile kogunenud vähemalt paarsada inimest, nende hulgas ka eestlasi ja nende järeltulijaid piiritaguses Abhaasias asuvatest Linda ja Salme küladest. Eestist tõi rahvalike lauludega külakosti Tarbatu koor. Meeleoluka päeva kokkuvõtteks võib öelda, et eestlusel on veel elujõudu ka seal võõra rahva hulgas, kuigi aeg teeb halastamatult oma tööd. Seetõttu peeti oma keele ja kultuuri hoidmisel kodu-Eesti abi väga oluliseks ning Ants Paju rolli selle vahendamisel hindamatuks.

*Ants Paju ütlemas sissejuhatavaid sõnu Tartu koori Tarbatu esinemisele
A. H. Tammsaare majamuuseumi hoovil.*

Kohaliku Eesti Seltsi eestvedaja Valter Hermannil abil oli võimalus saada mõningast pilti kohalike eestlaste sportliku tegevuse kohta. Vestlustest mitmete Eesti juurtega inimestega jäi siiski arusaamine, et sporditippe pole kohalike eestlaste hulgast kerkinud, sporti on tehtud põhiliselt kooli ja külanoorte tasemel. Kuid tuleviku suhtes oldi optimistlikumad – esile on kerkimas kaks noort

mäesuusaässa. Kas see nii läheb, selgub lähematel aastatel, sest praegu 13-aastased Olina ja Semjon, kelle soontes voolab tubli annus eesti verd, on omaealiste seas Venemaa 15 parema mäesuusataja hulgas. Ka Semjoni ema on mäesuusatamises omal ajal Venemaal silma paistnud ja nüüd treenibki kohalikus spordikoolis noort järelkasvu. Nii et pole võimatu, et Sochi mängudeks mõni neist noortest ka Venemaa koondisesse jõuab.

A. H. Tammsaare majamuuseumi väravast paistavad hästi kätte Sochi taliolümpiamängude mäesuusatrasside nõlvad

Punase Lageda kooli seinal on aukohal ka Sochi olümpiale pürgijate diplomid

Palmide all jalutades on raske ette kujutada, et Sochist saab taliolümpialinn

Sochi jõudmisel olümpialinnaks mängis kindlasti suurt osa Putini toetus, kes ise olevat eelmisel talvel Punast Lagedat ümbritsevatel tulevastel olümpiatrassidel käinud neli korda oma mäesuusatamiskirge rahuldamas. Töö olümpiaobjektidel käis täie hooga. On juba rajatud uusi teid ja tunneleid ja ka mägedes trasside ettevalmistustööd käivad. Kohaliku treeneri arvates on küll laviinide tõkestamise edukus ja kliima tõttu ka kunstlume tootmine üsana problemaatiline, aga küllap lahendused leitakse, sest kindlasti ei saa Venemaa endale lubada mängude ebaõnnestumist.

TALLINNA OSAKOND SAI KOKKU

Heldur Tuulemäe

Tallinna osakonna kokkusaamisel 25. septembril Kalevi sportlasklubis tegi osakonna esimees Rein Järva kokkuvõtte suvistest tegemistest ja ettepanekuid uueks hooajaks. Jõuti otsusele, et ühiste jõududega alustatakse aastaraamatute sarjas vast kõige raskema pähkliga – 1918–1940 perioodi ühtlustatud väljaandega, sest selle aja väljaanded on väga eri tasemel ja pealegi spordisõbrale raskesti kättesaadavad.

Õhtu teist poolt sisustasid Heldur Tuulemäe ja Erlend Teemägi meenutustega 60. aastat tagusest Eesti noorkergejõustiklaste edukast esinemisest Leningradis NSV Liidu noorte meistrivõistlustel. Seal kaotati ainult korraldajale Leningradile, selja taha jäid 16 võistkonda. Seitseteist noormeest tõi ära 12 medalit, 10 tüdrukut 5 medalit. Kolmekordseks võitjaks tuli Juta Sandbank (100 m, 200 m ja 80 m tj.), kahekordseks Uno Liiv (100 ja 200 m) ja meistriteks Bruno Junk (3 km käimine), Lea Maremäe (kuul) ja Hans Torim (200 m tj., lisaks hõbe 400 m ja ponks 110 m tj.). Hõbemedalid said Rita Karu (oda), Heldur Tuulemäe (100 m), Ülo Laaspere (200 m), Roland Ilves (kuul ja oda) ja 4x100 m teatenelik (Tuulemäe, Torim, Ilves ja Liiv). Pronksi võitsid Otto Paatsi (teivas) ja Rein Liik (3 km käimine). Enamik Eesti võistkonna liikmetest jätkas vabariigi ulatuses edukat võistlemist veel aastaid.

SUURED TÖLLUD PÕLTSAMAAL

Ants Paju algatatud Suurte Tõllude jõuproov 19. septembril Põltsamaal lõppes ettearvatult Gerd Kanteri võiduga ja ligi 70-meetrine kettakaar oli pool meetrit parem Virgilijus Alekna staadioni rekordist. Staadionilt siirduti Sõpruse parki, kus on nüüd kasvamas jälle mitu uut tamme. Oma tamme istutas ka Pekingi olümpiavõitja Gerd Kanter. Skulptuuri „Tee Olümposele” sammastele raiuti uute olümpiamedalimeeste nimed.

*Gerd Kanter on juba kindel – ketas maandus
Põltsamaa staadioni murul kaugele*

Gerd Kanter sai Ants Pajult Pekingi olümpiavõidu tähisena mõõga

Toomas Tõnisel, Tiit Läänel ja Erik Lillol jagus arutusteemasid ka Põltsamaal

Gerd Kanter istutamas Sõpruse parki omanimelist tamme

*Team 75 Plus
kandvam osa:
Gerd Kanter,
Raul Rebane
ja Vesteinn
Hafsteinsson
Põltsamaal
Sõpruse pargis
skulptuuri
“Tee Olümposele”
jalamil*

IN MEMORIAM

JUHAN MANDRE

14.05.1922 – 4.08.2008

Juhan Mandre armastas väga sporti ja elas pika elu, mis oli jäägitult pühendatud Eesti spordi teenimisele. Juba noore mehega Tartumaal ja Tartus paelus teda kergejõustik. Tollastes kitsastes oludes tegi ta oma tagasihoidlike kehaliste eelduste kiuste korralikke tulemusi kiirjooksus, kaugus- ja teivashüppes. Ta hindas väga seda, et tollane teivashüppeäss Kiipsaar tõi talle, kui noorele lootustandvale mehele Londonist hea teiba.

Siis tulid aga sõja-aastad ja noorele mehele pandi sundkorras selga vene munder. Vaatamata keerulistele ja vastuolulistele aegadele-oludele jäi aga vene mundri all tuksuma eesti mehe süda.

Oma suurima kutsumuse, spordi juurde jõudis Juhan tagasi viiekümnendate aastate alguses. Siitpeale tegi Juhan Eesti spordis ja spordi vahendamisel ära tohtu suure, poole sajandi pikkuse elutöö, mida ehk ainult meie, spordiajaloolased, oskame õiglaselt hinnata. Kõigepealt usaldati noorele aktiivsele mehele toimetada ajakiri Kehakultuur. Selle kõrvalt hakkas ta juba tegelema ka oma suurima huvialaga, spordistatistikaga. Pani kokku esimese väikeseformaadilise Kehakultuurlase käsiraamatu, milles sees olid 1951. aasta sporditulemused. 1953. aastal tuli aga uus väljakutse. Noor aktiivne mees oli silma jäänud juba valitsusringkondadele ja 30-aastasele Juhanile usaldati kõrge ametipost – Eesti tervishoiuministri asetäitja kehakultuuri alal, mis sisuliselt tähendas tollal Eesti spordiministri ametikohta. Seda tööd jagus küll vaid kaheks

aastaks, sest Juhanile kõrge administratiivtöö ei istunud, teda tõmbas tagasi spordi vahendamise, spordiajakirjanduse juurde. Ja 1955. aastast leiame Juhani nime jällegi Kehakultuuri peatoimetaja realt. Järgnev, ligi kolmekümne aasta pikkune tööperiood Kehakultuuri peatoimetajana oli Juhani elus kõige viljakam. Siia sisse mahub ka 1957. aastal Eesti Spordiajakirjanike Föderatsiooni ellukutsumine, mille esimeseks esimeheks Juhan sai. Meie, spordiajaloolased, oskame hinnata, millise suure kultuuriajaloolise väärtusega spordiajakirjaga Kehakultuuri näol tegemist on. Ja seda toimetamist juhtis kindla ja sõbraliku käega Juhan. Kui pöördelistel aegadel, 1980. ja 1990. aastate vahetusel oleks Juhan veel olnud Kehakultuuris, ei oleks ta kindlasti lasknud ajakirja välja surra või suretada ja meil oleks ehk tänaseni säilinud Loomingu või Eesti Looduse taoline kultuuriajakiri, mis mõlemad on rasked ajad üle elanud. Nüüd on aga paraku nii nagu on – sisulist ja analüüsivat Eesti spordi kohta enam kusagilt lugeda ei ole.

Juhan Mandre oli ka initsiaator erinevate spordialade ajalooraamatute (Minevikust tänapäevani) väljaandmisel ja jõudis mitmeidki neist ise koostada. Noore ja tegusa pensionärina 1980. aastail ei lasknud Juhan käsi rüppe – siis ta alles tegelikult alustas kapitaalsete Eesti spordistatistiliste teoste koostamist. Hakkasidki järjest ilmuma “Eesti sportlased üleliidulisel areenil”, “Eesti sportlased rahvusvahelisel areenil”, „Eestlased Olümpiamängudel”, “Eesti Sport läbi aegade” ja mitmed muud. Kui 1989. aastal kutsuti ellu Eesti Spordiajaloo Selts, siis otse loomulikult oli üks seltsi asutajaliikmeid Juhan, kelle panust spordiajalukku üsna pea tunnustati auliikme nimetusega.

Selleks ajaks olid meist juba saanud head naabrid Tallinnas, Karjamaa asumis ja veelgi rohkem – ka mõttekaaslased Eesti spordistatistikas. Ühel päeval tuli Juhan minu poole ja ütles, et tal on Eesti spordistatistikas nüüd kõik avaldatud ja enam ei ole midagi teha. Siis ma talle selle idee andsingi – aga Eesti meistreid läbi aegade ei ole ju kompaktselt kaante vahel. Järgmisel kohtumisel paar nädalat hiljem mullegi ootamatult Juhan teataski, et ta juba teeb Eesti meistreid. Sellest saigi tema viimane suurem töö, millesse ta ka mind kaasas ja mille me koos ära lõpetasime raamatu ilmumisega 2003. aastal.

Viimasel kümnekonnal eluaastal said meist tänu mõttekaaslusele head sõbrad. Öppisin Juhanit tundma kui sõbralikku ja humoorikat, aga samas peenetundelist ja tähelepanelikku meest, kellele polnud võõrad ka teise inimese või pere rõõmud ja mured. Juhan oli ka omamoodi andekas – kui silmanägemine veel võimaldas, pani ta kirja oma eluloo ja seda mitte jutustavas laadis, vaid värssides ja riimis – väga omapärane! Veel viimastelgi eluaastatel, kui tervis, eelkõige nägemine, ei võimaldanud enam kirjatööd teha, tundis ta elavat huvi Eesti spordiajaloo ja -spordistatistika küsimuste vastu. Meie, järelejääjate ülesanne ongi nüüd tema kirjutuslauale jäänud lõpujärgus töö “Eesti sportlased NSV Liidu meistrivõistluste esikolmikus” trükivärvini viia.

Mälestus Juhan Mandrest kui Eesti sporti sügavalt armastanud ja Eesti spordile palju andnud mehest jääb meis alati elama.

Seltsikaaslaste nimel Rein Järva

MATI MARK
9.03.1941 – 21.09.2008

21. septembril viis raske haigus meie hulgast kauaaegse teeneka spordijuhi, ESAS liikme Mati Margi.

Mati Mark sündis 9. märtsil 1941. aastal Pärnus ja tõusis Eesti sporditippu laskurina 1960. aastatel. Aastatel 1969–1975 juhtis ta Spordikomitee vanemtreenerina kogu vabariigi laskesporti ja tema tööd hinnati Eesti teenelise treeneri tiitliga (1973). 1975–1980 usaldati talle olümpiapurjeregati ettevalmistamisel ja läbiviimisel vastutavaid ametiposte ja 1984 koguni kogu vabariigi spordielu juhtimine. Tema tasakaaluka ja aruka tegutsemise tulemusel pöördus meie spordiliikumine suhteliselt valutult tagasi demokraatlike struktuuride juurde. Spordi riiklikul tasandil suunamise juurest taandus ta 1998. aastal Kultuuriministeeriumi spordiosakonna juhataja staatuses. Aga jätkas endise energiaga oma lemmikala – laskmise juures. 1989. aastal oli ta tõusnud Euroopa Laskespordikonföderatsiooni aseesimeheks, mitu puhku juhtis ta ka presidendina taastatud Eesti Laskurliitu, 1994. aastal sai laskespordikohtuniku rahvusvahelise litsentsi. Treenerina oli viimaseks suursaavutuseks Andrei Inešini viimine maailmameistritiitlini.

Mati Mark tegi palju Eesti spordi arenguks ja väärtustas meie spordiajalugu. 1992. aastal ühines ta Eesti Spordiajaloo Seltsi liikmeskonnaga ja oli aktiivselt tegev kuni elu lõpuni. Seltsikaaslased langetavad pea Mati Marki mälestades.

INFORMATSIOON!

Liikmemaksu (mis vastavalt üldkoosoleku otsusele on 50 krooni, pensionäridel 25 krooni) ja toetusi on võimalik tasuda Eesti Spordiajaloo Seltsi arveldusarvele nr. 10152001602002 või saata seltsi juhatusele Spordimuuseumi (Rüütli 15, Tartu 51007) kas seltsi esimehele Enn Mainlale (tel. 7300754, 56497632, fax 7300763, E-mail: enn@spordimuuseum.ee), laekur-varahoidjale Rait Männikule (tel. 7300771, 5119369, E-mail rait@spordimuuseum.ee), Tallinna osakonna liikmetel oma osakonna laekurile.

□ □ □ □ □ □ □

**Eesti Spordiajaloo Selts tänab Eesti Kultuurkapitali
seltsi tegevuse toetamise eest!**

□ □ □ □ □

**Kasutatud ESM kodulehel ilmunud materjale
Fotod: Enn Mainla ja Pille Pärnakivi**

□ □ □

**Eesti Spordiajaloo Seltsi Teataja nr 47
koostas ja toimetas Enn Mainla**